

HET GEHEIM VAN BELMONTE

Antonia Riepp

Het geheim van Belmonte

Vertaald uit het Duits door Sylvia Wevers

the house of books

Oorspronkelijke titel: *Belmonte: Eine deutsch-italienische Familiensaga*
Oorspronkelijk uitgegeven door: Piper Verlag GmbH, München 2020
© Susanne Mischke, 2020
© Vertaling uit het Duits: Sylvia Wevers, 2020
© Nederlandse uitgave: The House of Books, Amsterdam 2020
Omslagontwerp: U1berlin / Patrizia Di Stefano, Berlijn
Omslagontwerp Nederlandse uitgave: bij Barbara, Amsterdam
© Omslagbeeld: Archivi Alinari, Getty Images en piaxabay
© Auteursfoto: Antonio Moroni
Typografie: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 90 443 5525 3
ISBN 978 90 443 5526 0 (E-BOOK)
NUR 342

www.thehouseofbooks.com
www.overamstel.com

OVERAMSTEL
uitgevers

The House of Books is een imprint van Overamstel uitgevers bv

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

I

Zandkorrels

Augustus 1944

Teresa

Het was nog stil. Geen hond die blafte, geen haan die kraaide, zelfs de nachtegalen zwegen. Er kwam een schaduw los van de muur die rond de oude dorpskern stond. Hij gleed geruisloos tussen tomatenplanten, fruitbomen en wijnstokken door de heuvel af en volgde ten slotte de smalle onverharde weg die in een boog om het dorp heen liep.

Voor een hoeve bleef de schaduw stilstaan. Er klonk zacht gefluit. Twee gestalten versmolten met elkaar in een vluchtige omhelzing. Rugzakken werden op schouders gehesen, er werd wat gefluisterd, toen marcheerden ze weg. Alleen het harmonieuze geluid van gelijkmatige voetstappen op stevige laarzen doorbrak de stilte voor de ochtendschemering. In het westen stak de gekartelde bergkam van de Apennijnen af tegen de vaalgrijze lucht, vanwaar een fris briesje door de dalen waaide. Het zou weer een warme dag worden.

Het weggetje kronkelde in nauwe haarspeldbochten naar boven. De rugzakken waren zwaar en de banden sneden in de schouders, maar de twee vrouwen klaagden niet en liepen in een straf tempo door. Boven hen verbleekte de smalle maansikkel.

Voordat de weg het bos in ging, bleven ze even staan om op adem te komen. Teresa draaide zich om. Een felgele streep boven de Adriatische Zee kondigde de zonsopgang aan. Tegenover hen lag Belmonte op een heuvel als een opgerolde kat, de daken van de huizen tegen elkaar aan geplakt, de steegjes onzichtbaar, alleen de klokkentoren rees op in de lucht, hoger en breder dan de kerktoren. Nergens brandde licht. De klok in de toren sloeg vier keer voor het volle uur, daarna volgden vijf slagen.

‘We liggen goed op schema,’ fluisterde Marta.

Teresa knikte. Ze voelde een steek in haar zij.

‘Weet je zeker dat niemand in het dorp je heeft gezien?’ vroeg ze toen ze weer adem kon halen.

‘Ja. Kom, we gaan verder.’

Het bos verwelkomde hen met de frisse koelte van de nacht. Ze deden hun hoofddoek af en stonden zichzelf toe iets langzamer te lopen terwijl de hemel boven de boomtoppen steeds lichter werd. Bij een rotsblok zetten ze hun rugzakken neer. Uit een roestige buis vloeide bronwater over een steen waarop smaragdgroen mos groeide. Ze vingden het water met hun handen op, dronken en wasten hun gezicht en armen.

Teresa haalde een lippenstift uit de zak van haar rok.

‘Niet te geloven! Waar heb je die vandaan?’ riep Marta en ze sloeg meteen geschrokken haar hand voor haar mond, alsof ze de luide woorden terug wilde nemen.

‘Van je moeder. In ruil voor twee konijnen.’ Teresa draaide de lippenstift uit het omhulsel. Hij was niet nieuw, maar slechts voor de helft op.

‘Wat heb je thuis gezegd over waar die konijnen gebleven zijn?’

‘De vos... Kun je even... Ik heb geen spiegel bij me.’

Marta schudde haar hoofd.

Teresa wist wat ze dacht: de wereld vergaat en zij denkt aan lippenstift!

‘Of denk je dat Cesare het niet mooi vindt?’

‘Hoe kan ik dat nu weten?’ bromde Marta. ‘Maar er zijn toch ook nog andere jongemannen...’

‘Een klein beetje maar.’

‘Sta eens stil.’ Marta pakte met haar ruwe handen Teresa’s kin vast terwijl ze de lippenstift aanbracht. ‘Het staat je mooi. Je bent de mooiste van het land.’

Na deze onderbreking had Teresa het gevoel dat haar rugzak twee keer zo zwaar was. Ze kreunde.

‘Niet klagen,’ zei Marta.

‘Dat doe ik niet.’

Om hen heen ontwaakte het bos. Het kraakte en ritselde. Eksters en Vlaamse gaaien kondigden de indringers aan. Eén keer stak een kudde wilde zwijnen het pad over en ze deinsden angstig terug.

Ze bereikten de bergkam. Gouden zonnestrallen braken door het gebladerte alsof God hun persoonlijk iets wilde zeggen. Het rook naar mos en paddenstoelen. Vanaf hier was het nog maar een klein stukje naar beneden.

‘Die konijnen...’ begon Marta, ‘die hebben we zondag opgegeten. Ze waren zo taai als schoenzolen. Toen *nonna* een hap nam, brak haar een-na-laatste tand af.’

‘Geen verdachtmakingen! Ik heb speciaal de kop eraan gelaten. En één tand is altijd nog beter dan helemaal geen tand.’

Ze keken elkaar aan en begonnen te giechelen, maar Marta legde meteen haar vinger op haar lippen en zei: ‘Zachtjes! Je weet dat het niet alleen om ons gaat.’

Er gingen geruchten over de gruweldaden van de Duitsers. In de bar, in de kapsalon van Marta’s moeder, in Ferri’s kruidenierswinkel en verder overal waar de wegen van de dorpsbewoners elkaar kruisten. In Toscane hadden ze in het kader van de ‘bestrijding van bendes’ een heel dorp, Sant’Anna di Stazzema, met de grond gelijk gemaakt. Mannen, vrouwen, kinderen en ouderen waren allemaal met machinegeweren en handgranaten geëxecuteerd.

Op het kerkplein hadden ze vijfhonderd zestig lijken opgestapeld en verbrand, alleen omdat de bewoners ervan verdacht werden de partizanen te steunen. En niet alleen daar...

Als jullie gepakt worden, mogen jullie in geen geval zeggen waar jullie vandaan komen! Dat hadden ze meerdere keren ingeprent gekregen.

Teresa rilde. Het angstbeest dat in haar sluimerde, werd wakker en strekte zijn klauwen uit.

Later, toen Cesare haar naam uitsprak, met een stem waarin de hunkering van de afgelopen dagen doorklonk, voelde Teresa zich diep verbonden met hem. Dat gevoel had ze nog nooit bij een man gehad. Bij zijn smachtende blik begon haar huid over haar hele lichaam te tintelen, en toen hij zijn hand in haar nek legde, voelde ze ergens vanbinnen een aangename pijn.

Van het frambozenrood van haar lippenstift was allang niets meer te zien.

Ze zaten dicht tegen elkaar aan op de stam van een omgevallen boom. Teresa woelde met haar hand door zijn warrige haar, ging met haar vinger over zijn aristocratische neus, raakte de welving van zijn lippen aan, streek over de baardstoppels die zijn uitgeholde wangen bedekten. Wat was hij mager geworden. Ze zag zelfs zijn sleutelbeen onder zijn overhemd.

‘Hoelang willen jullie hier nog blijven?’ vroeg ze.

Zijn donkere ogen vernauwden zich. ‘Tot we die stomme Duitsers en de fascistten van Salò hebben overwonnen. En dat gaat ons lukken, geloof mij maar. In Piëmont en Reggio Emilia zijn al partizanenrepublieken waar geen Duitser meer durft te komen.’

Weer voelde ze angst opkomen, die het pijnlijk mooie gevoel van zojuist verdreef. In de grot achter hen lagen explosieven, munitie en wapens opgeslagen. De explosieven werden ingezet voor sabotageacties op doorgaande wegen, spoorwegverbindingen, bruggen, telegrafiekabels, elektrische centrales – alles wat de Wehrmacht voor hun

logistiek nodig had. Sommige partizanenbrigades hadden inmiddels eenheden van het bezettingsleger aangevallen. Omgekeerd waren ook al bases van verzetsstrijders ontdekt en dagenlang beschoten. Teresa hoopte vurig dat het voor Cesare en zijn jongens nooit tot een directe confrontatie met de vijand zou komen.

Het kleine partizanenverbond bestond uit voormalige soldaten die na het einde van de oorlog voor de keus hadden gestaan om zich hetzij bij een van de vier divisies van Mussolini's collaboratieregime aan te sluiten dat aan de kant van de Duitsers aan de oorlog bleef deelnemen, hetzij bij de Resistenza onder leiding van het CLN, het Comitato di Liberazione Nazionale, het geheime verbond van de linkse partijen die zich na het einde van de oorlog in september 1943 hadden verenigd. Veel soldaten hadden voor het verzet gekozen, wat niet betekende dat ze allemaal overtuigd links of communist waren. Zo was de Resistenza sinds een jaar een soort massabeweging geworden.

‘Ze zijn niet onoverwinnelijk,’ zei Cesare. ‘Denk maar aan Stalingrad.’

‘We kunnen alleen maar hopen dat de volgende winter een Siberische winter wordt,’ zei Teresa schamper.

‘*Cara*, sorry, ik dacht er niet aan. Sorry!’ Hij kuste haar handen en met een droevige glimlach vergaf Teresa het hem. Met kerst 1942 was haar oudere broer Claudio bij een achterhoedegevecht van het derde Bersaglieri-regiment in de buurt van de stad Tsjertkovo gesneuveld. Er ging geen dag voorbij dat ze niet aan hem dacht.

Vanuit de grot klonken kreten.

‘Ham van een wild zwijn!’

‘Gerookte forel!’

‘Een salami! En nog een!’

Het was altijd weer verbazingwekkend welke geheime voorraden de mensen uit diverse schuilplaatsen tevoorschijn toverden, ondanks de door de bezetter streng gecontroleerde innameplicht. Een tijdje geleden hadden de lokale autoriteiten de inname van de boeren

geregeld, en in ruil voor een malse ham of een stuk kaas hadden ze vaak een oogje dichtgeknepen. Maar nu moesten ze heel voorzichtig zijn. In Mergo was een boer doodgeschoten omdat hij twee varkens had verstoppt.

‘Moet je kijken, een fles grappa! Marta, ik wil je kussen!’

‘Blijf met je poten van haar af, Gianni!’

‘Gianni, ik wil dat je onze kameraad met respect behandelt. Haar werk voor de Resistenza is net zo belangrijk als dat van ons.’

‘Het is al goed. Ik ben alleen heel blij met de grappa.’

‘Ik denk dat we beter naar binnen kunnen gaan,’ zei Teresa zuchtend en ze stond op. Cesare volgde haar met tegenzin.

In de grot hing een walm van sigarettenrook en de geur van ongewassen mannenlijven. Het duurde even voordat Teresa’s ogen gewend waren aan het schemerlicht dat door twee petroleumlampen werd verspreid. Ze zag Marta’s treurige blik en haar weemoedige glimlach. Ze kende haar vriendin lang genoeg om te weten dat ze aan haar verloofde Salvatore dacht. Hij was voor het laatst in Ljubljana in Slovenië gestationeerd geweest. In de chaos van de wapenstilstand van Italië met de geallieerden in september 1943 was hij gedeserteerd, samen met veel andere soldaten en officieren. Die laatsten waren de eersten geweest die gevlucht waren, had hij Marta geschreven. Sindsdien had ze niets meer van hem gehoord.

Elke dag ging Marta naar Ferri’s kruidenierswinkel om met angstig hart te informeren of er iets van hem was vernomen. Daarna liep ze meteen naar de dorpskerk, waar ze voor het altaar van de Heilige Madonna smeekte of Salvatore gauw en heelhuids terug mocht keren.

Salvatore Ferri. Zo spichtig en mager als een olijvenstronk, maar altijd met een ondeugende grijns op zijn gezicht, alsof hij blij was met iets wat voor de rest van de wereld verborgen bleef. Hij was de ideale tegenpool van de ernstige consciëntieuze Marta, die niet meer van het leven verlangde dan aan Salvatore’s zijde de *alimentari* van Belmonte te leiden. De winkel en een hele schare kinderen.

Drie zonen wilde ze, en een dochter, die haar bij het huishouden moest helpen. Teresa moest altijd lachen om dat soort reactionaire dromen, maar natuurlijk hoopte ook zij dat de verloofde van haar vriendin heelhuids terugkwam.

Hopelijk kwam er snel een einde aan deze waanzin!

Marta tilde haar lege rugzak op en beduidde Teresa dat ze konden vertrekken.

‘Nu al?’ vroeg Cesare teleurgesteld. ‘Wacht liever tot het begint te schemeren.’

Teresa wierp Marta een smekende blik toe, maar die zei: ‘We passen wel op. Het zou opvallen als we pas ’s nachts terugkomen. Je wilt toch niet dat ze over jouw liefde gaan roddelen, Cesare?’

‘Wie roddelt er over haar?’ vroeg Cesare met fonkelende ogen.

‘Niemand,’ wimpelde Teresa hem af.

‘En hoe zit het met Costanza Rossi?’ hielp Marta haar herinneren.

‘Die? Die is niet goed snik!’

Twee weken geleden, toen Marta en zij tegen de middag van hun tocht waren teruggekeerd, had de oude vrouw in haar moestuin gestaan en hun nageroepen dat ze precies wist waar ze vandaan kwamen en dat ze hoeren waren, ellendige partizanenhoeren – ja, dat waren ze.

‘Zij is niet de enige in het dorp die niet te vertrouwen is,’ zei Marta, en daarmee sprak ze de trieste waarheid. Alsof de Duitse bezetting niet al erg genoeg was, woedde er een ware burgeroorlog onder de Italianen. Fascisten tegen verzetsstrijders en communisten die elkaar vervolgden, martelden en doodden.

De vriendinnen liepen de helling op tot aan de bergkam. Lichtvoetig, nu hun rugzakken leeg waren, maar met een zwaar gemoed. De zon stond hoog aan de hemel, al was de hitte nog niet tot onder de boomkruinen doorgedrongen.

‘Koester maar niet al te veel hoop vanwege Cesare,’ zei Marta toen ze de kam waren overgestoken en het smalle pad weer steil

bergafwaarts ging. ‘De Prisco’s zullen een bruid voor hem willen die geld meebrengt. Of land. En dan bedoel ik veel land, niet die paar hectare van je ouders. Een vrouw van een groot landgoed. Of een uit de stad.’

‘Cesare wil die bruid vast niet. Hij wil mij.’

‘Heeft hij dat gezegd?’

‘Dat hoeft hij niet te zeggen, dat weet ik.’

Marta zweeg.

‘Bovendien is hij niet degene die het landgoed erft. Hij is de tweede zoon,’ zei Teresa koppig.

‘Alleen als zijn broer Basilio terugkomt.’

‘Deze bevrijdingsoorlog zal gauw voorbij zijn,’ zei Teresa. ‘De Amerikaanse troepen hebben immers twee maanden geleden Rome bezet. Als de fascistten eenmaal in heel Italië overwonnen zijn, zal er een andere wind waaien.’

‘Ook in Belmonte?’ vroeg Marta licht spottend.

‘Natuurlijk, overal,’ antwoordde Teresa met de ernst van een overtuigd idealiste. ‘Klassenonderscheid telt binnenkort niet meer. Italië wordt een volksdemocratie. Dan zijn grootgrondbezitters zoals de Prisco’s niet langer “beter”. Hun land zal worden teruggegeven aan degenen van wie ze het generaties geleden gestolen hebben.’

‘Nou, ik ben benieuwd.’

‘Bovendien wil ik toch niet in Belmonte blijven.’

‘Waar wil je dan naartoe?’ vroeg Marta.

‘Naar de stad, samen met Cesare.’

‘Naar welke stad? Senigallia? Jesi? Pesaro? Ancona?’

‘Bologna, Milaan of Turijn. Ze zullen veel arbeiders nodig hebben om de vernietigde fabrieken weer op te bouwen. Wat nou? Wat valt er te lachen?’

‘Ik stel me die knappe Cesare van jou al voor aan de lopende band terwijl hij Marx citeert!’

‘Cesare wil zijn studie rechten afmaken. Wie weet, misschien doe ik alsnog eindexamen en ga ik ook studeren.’

‘Studeren? Jij?’ Marta keek haar aan alsof ze had gezegd dat ze naar de maan wilde vliegen.

‘Straks zijn de universiteiten voor iedereen toegankelijk, niet alleen voor de zonen van de rijken.’

‘Ach, Teresa, je bent een fantast.’

‘Als je niet in onze zaak gelooft...’

‘Jawel, dat doe ik wel,’ onderbrak Marta haar nors. ‘Het is misschien niet erg verheffend om salami en blikjes sardientjes over de bergen te slepen en we zijn maar piepkleine radertjes in de machinerie, maar wat wij doen is wel van belang. Antonio heeft het eerder ook gezegd. We zijn allemaal zandkorrels in het aandrijvingsmechanisme van het fascisme.’

‘Dus we zijn het met elkaar eens.’

‘Ja, maar ik geloof niet dat we na de zege – als we winnen – het paradijs op aarde krijgen. Sommige dingen worden misschien iets beter, maar er zullen altijd arme en rijke mensen zijn. Dat zal niet veranderen.’

Teresa dacht over Marta’s woorden na terwijl ze zwijgend door het bos de berg afdaalden. Af en toe bukten ze om eekhoortjesbrood te plukken, dat ze in hun rugzakken stopten.

Wat had Marta toch tegen Cesare? Laatst had ze hem een ‘salonbolsjewist’ genoemd, hoewel hij zij aan zij streed met boerenzonen. Hij kon er toch ook niets aan doen dat hij uit een dynastie van grootgrondbezitters stamde?

Bij de bron fristen ze zich nog een keer op en toen ze aan de rand van het bos kwamen, verborgen ze hun haar weer onder hun hoofddoeken. Voor hen strekte het glooiende heuvellandschap van de Marken zich uit, dat naar de zee toe steeds vlakker werd. Dorpen lagen als kronen op de heuvels, de velden waren afge oogst en vormden een bruinetint mozaïek. Alleen de verdorde zonnebloemen stonden nog in het gelid, als een leger zwarte skeletten met hangende koppen. Het had al weken niet meer geregend.

Belmonte lichtte goud op in de zon. Rond de dorpskern slingerde

een brede vestingmuur, die overging in huizen met meerdere verdiepingen en met ramen die nauwelijks groter waren dan schietgaten. In een daarvan, een huis met drie verdiepingen, woonde Marta's familie. Achter de gesloten luiken en de metersdikke muren was het altijd donker en koel, mits niet een of andere domkop overdag een raam opendeed en de hitte binnenliet.

Teresa keek naar de vertrouwde lijnen van de tuinen en de wijngaarden die vanaf de muur bergafwaarts uitvloeiden. In de met planken, onderdelen van oude meubels en golfplaten in elkaar geflanste hutten en stallen werden konijnen, kippen, ezels en varkens gehouden, bewaakt door slome waakhonden. Aan de voet van het dorp lag haar ouderlijk huis, de Farinahoeve. Het dak ging half verscholen onder de uitnodigende moerbeiboom, die hun in de zomer schaduw bood en bovendien vruchten voor sap en jam gaf. Als klein meisje had Teresa zich in de stevige takken verstopt als haar broer Claudio haar plaagde. Haar moeder had dan gedaan alsof ze haar overal zocht en geroepen: 'Waar is de kleine moerbeiprinses gebleven?' In die tijd was zelfs haar vader nog af en toe vrolijk geweest, wat ze had gemerkt doordat hij tijdens het werk zelfverzonnen melodietjes floot.

Teresa was twintig en kon zich nauwelijks nog herinneren hoe vrede aanvoelde. Want zelfs in de jaren voordat de oorlog uitbrak was het voelbaar geweest dat er groot gevaar dreigde, en die vooruitsnellende schaduw had overal angst, woede en wantrouwen gezaaid. Er liep een kloof door het volk, door elk dorp en zelfs door hele families, en iedereen was erin getraind geraakt de wereld binnen een fractie van een seconde in vriend en vijand te verdelen. Maar zelfs als er een einde zou komen aan de bezetting en er vrede zou komen, zou die noch haar broer Claudio terugbrengen, noch haar vader weer doen fluiten of haar moeder laten lachen.

Ze bleven staan. In het dorp blafte een hond en ze hoorden het zoeven van een zeis, maar er was niets verdachts te zien.

Zodra ze uit de schaduw stapten, daalde de hitte als een ver-

stikkende deken op hen neer. Ze volgden de haarspeldbochten bergafwaarts. Links van hen schemerden de muren van het landgoed van de Prisco's lichtgeel door het loof van de kastanjabomen die het omgaven. Iets verder naar beneden kleefde het nonnenklooster Santa Maria delle Stelle als een zwaluwnest aan de berg. Het was omringd door een grote kloostertuin met terrassen en ernaast lag het kerkhof voor de nonnen. Een goed geordende groene oase in het dorre bruin, gestut door een hoge muur van natuursteen, waar aan de buitenkant vijgenbomen woerden. Onder aan de kloostermuur strekte zich een smalle, steile wijnberg uit tot in het dal, waar Teresa elke dag vanuit het raam van haar kamer op uitkeek.

‘Marta, mag ik je wat vragen?’

‘Natuurlijk.’

‘Wat ga je doen als Salvatore niet terugkomt?’

‘Sst!’

‘Ik bedoel...’

‘Sst! Ik hoor iets.’

Ze waren blijven staan. Teresa voelde een golf van angst en hield haar adem in. Er klonk motorgeronk. Ze raakte in paniek. Rechts en links waren alleen lege velden.

Als op een stilzwijgend commando keerden ze allebei om en renden zo snel ze konden de berg weer op om een schuilplaats te zoeken. Maar ze hadden het bos al een heel eind achter zich gelaten.

Het geluid kwam dichterbij en klonk steeds luider.

Het was een open terreinwagen. Teresa zag hem toen hij de laatste bocht om kwam. Met een woedend brullende motor hobbelde hij over rotsblokken en door regengeulen op hen af.

Ze haastten zich verder. Er klonk een schot. Teresa voelde vlak bij haar oor een scherpe windvlaag. Geschrokken slaakte ze een gil, struikelde, hervond haar evenwicht en draaide zich om. De auto was pal voor haar tot stilstand gekomen.

‘Halt! Staan blijven!’ riep een stem in het Duits.

Lijkvogels

Heden

Simona

‘Simona, je moet bij de baas komen, nu meteen!’

Ja hoor, die trut had natuurlijk al gebeld.

Simona negeerde het leedvermaak in de ogen van haar collega en liep de winkelruimte van de tuinderij door. Ze hing de sleutel van het bestelbusje aan het sleutelplankje, trok haar overall uit en haar spijkerbroek aan en liep toen eerst door de deur met het opschrift *PERSONEELSTOILET*. Daar zeepte ze haar handen in en schrobde zoals gewoonlijk haar nagels met het borsteltje. Hoewel ze vandaag helemaal niet vies waren geworden. Zover was het niet eens gekomen.

Ze haalde de speld uit haar haar en ging met haar vochtige handen door haar lokken, zodat haar haar wat meer volume kreeg. Jochen vond haar haar mooi, dat wist ze, en soms konden kleine dingen de doorslag geven. En nu ze toch met wanhoopsdaden bezig was, werkte ze ook meteen haar lippen bij en oefende ze voor de doffe spiegel een vrolijke kersenrode glimlach. Nou, hup, vooruit met de geit.

Haar baas zat achter zijn bureau. Hij had brede schouders, de mouwen van zijn houthakkershemd waren opgestroopt en hij had zijn armen op het blad over elkaar geslagen. Malend met

zijn kaak deed hij alsof hij verdiept was in een project. Met zijn door de zon getaande gezicht en zijn vijf dagenbaardje deed de eigenaar van tuinderij Riefling denken aan de jonge bergbeklimmer Reinhold Messner, wat ook zijn bedoeling was. De strohoed – zijn handelsmerk, die zijn ruige outdoorlook helemaal afmaakte en ook meteen zijn kale hoofd bedekte – lag achter hem op de printer. Hij deed alsof hij druk bezig was en liet een minuut verstrijken.

Dat hij dat nodig heeft, dacht Simona.

Eindelijk hief hij zijn hoofd op en keek hij haar aan.

‘Ga zitten, Simona.’

Zijn zachte stem was een heel slecht teken. Als hij haar had afgesnauwd of was gaan schreeuwen, had ze nog een kans gehad. Maar nu wist Simona dat ze de strijd bij voorbaat al verloren had. Toch ging ze op de rand van de stoel zitten, als een schoolmeisje dat kattenkwaad heeft uitgehaald.

Het sjofele kantoor had iets deprimerends. De winkelruimte was onlangs gerenoveerd met massief houten kasten, leemstucwerk en terracotta tegels. Voor het kantoor en de personeelsruimtes was geen geld meer over. De hele zoi, inclusief het gescheurde linoleum op de vloer, stamde nog uit de jaren zestig van de vorige eeuw.

‘Mevrouw Ostermeier heeft net gebeld.’

‘Aha.’

‘Wil je me vertellen wat er aan de hand was?’

Waarom, als hij blijkbaar toch al op de hoogte was? Simona haalde alleen haar schouders op en schudde haar hoofd.

Terwijl het zo veelbelovend had geleken met de vrouw van de tandarts uit Altusried. Eindelijk eens iemand met ambities, iemand die meer wilde dan een grasveld, laurierkers en een spiraalvormig kruidentuintje, en die ook nog over het benodigde geld leek te beschikken, had Simona drie weken geleden gedacht. In haar enthousiasme had ze de latente wispelturigheid van de klant blijkbaar over het hoofd gezien. De twaalfhonderd vierkante meter die volledig opnieuw in-

gericht moest worden, zou haar meesterstuk worden. Maar Simona had nog amper met de klant een concept bedacht en op basis daarvan een gedetailleerd plan inclusief offerte uitgewerkt – wat zo'n twee à drie dagen kostte –, of mevrouw Ostermeier had alweer een paar tuinboeken of een tijdschrift gelezen en was van mening veranderd. Maar goed, de Engelse landschapstuin met theehuis had Simona haar gelukkig direct uit het hoofd kunnen praten, omdat daar geen ruimte voor was. De zentuin met waterlandschap werd weer verworpen toen Simona over muggen en kikkers begon. De traditionele boerentuin met moderne stijlelementen vond de klant na drie dagen bedenktijd ook niet meer leuk. Uiteindelijk moest het een mediterrane sier- en moestuin worden.

Uit voorzorg had Simona van tevoren geïnformeerd of mevrouw Ostermeier wel beseftte dat oleander-, olijven- en vijgenbomen in Duitsland niet veel kans hadden om te overleven. Klimaatverandering of niet, de Allgäu was nu eenmaal niet Toscane.

Daar was ze zich van bewust, had mevrouw Ostermeier haar verzekerd. Maar ze konden toch met lavendel, salie, rozen en muurtjes van natuursteen werken? Vooral aan de muurtjes hechtte mevrouw Ostermeier veel waarde. Nou goed, daarmee wist Simona waar ze aan toe was. Dacht ze.

Gisteren had Simona haar nog gebeld. Ja, het bleef bij de mediterrane variant. En dus was Simona vanochtend vroeg met de bestelbus vol planten en de minigraafmachine op de aanhanger voorbereid.

Nadat Simona de laatste potten met planten had uitgeladen, was mevrouw Ostermeier al slommend om de molshopen op haar hoge hakken naar haar toe getrippeld met een lachje om haar lippen dat om begrip vroeg en tegelijk getuigde van enige zelfspot: één klein dingetje nog... Zouden ze misschien nog plek kunnen vinden voor een rododendronhaag en een perkje met hortensia's? En eventueel nog een kleine koivijver?

Eigenlijk had Simona zich er niet druk om moeten maken. Het

werk van een afgestudeerde tuinarchitect was immers tuinen ontwerpen, en als mevrouw Ostermeier nog vijf schetsen wilde hebben, was het Jochens geld dat eraan opging. Ze had de verandering van mening moeten zien als een creatieve uitdaging. Positief denken!

Maar die ochtend had ze zich echt op haar werk verheugd. Want als ze iets deed waarbij ze achteraf resultaat zag, gaf dat haar meer dan wat ook het gevoel dat ze haar leven goed op de rit had. Bovendien had ze ineens sterk de indruk gekregen dat het deze zongebruinde barbie helemaal niet om haar tuin ging, maar dat ze Simona alleen maar wilde treiteren.

Nonna zal wel teleurgesteld zijn, dacht Simona. Ze wist dat haar grootmoeder zich altijd zorgen maakte om haar toekomst. Maar misschien hoefde Franca voorlopig niets van haar ontslag te weten. Het was begin april, het tuinseizoen was net begonnen, met een beetje geluk vond ze snel iets anders en kon Simona doen alsof ze zelf ontslag had genomen.

Helaas was er in Kempten echter maar een beperkt aantal tuinderijen, en de eigenaren kenden elkaar. Simona zag het al voor zich: uiteindelijk zou ze bij tuincentrum Dehner achter de kassa of op de tuinafdeling van de Hornbach eindigen.

Bezorgd sloeg ze de kloppende aderen op Jochens slapen gade terwijl hij met de nasale klank van een verstopte trompet de geschiedenis van het bedrijf opdreunde. Mannen van eind veertig die gevoelig waren voor hoge bloeddruk zouden hun frustratie misschien beter kunnen uitspreken in plaats van te doen alsof er niets aan de hand was, terwijl ze in werkelijkheid vanbinnen kookten. Dat kon niet gezond zijn. Hij was nu bij de goede reputatie van het bedrijf beland, die hoe dan ook behouden moest blijven, vooral door beleefd met klanten om te gaan, ook met de lastige en besluiteloze.

Ze luisterde pas weer goed toen Jochen over haar 'Italiaanse neiging tot temperamentvolle uitbarstingen' begon.

Wat had mevrouw Ostermeier in hemelsnaam verteld? Van een uitbarsting kon absoluut geen sprake zijn.

Simona had mevrouw Ostermeier slechts met een kille glimlach gevraagd of ze haar leven in de voorstadidylle alleen verdroeg als ze andere mensen kon treiteren en wegjagen.

Daarop had mevrouw Ostermeier Simona een paar tellen een blik op haar voorbeeldig gesaneerde vrouw-van-een-tandartsgebit gegund, voordat ze luidkeels haar verontwaardiging had geuit.

Simona was in de verleiding gekomen om het een en ander eens even goed duidelijk te maken, maar liet het maar achterwege, omdat ze wist dat ze zich zelf ook niet helemaal correct had gedragen.

De preek van de man die nu nog haar baas was, mondde uit in de constatering dat hij haar tijdelijke contract, dat volgende maand sowieso afliep, graag had omgezet in een vast contract, want Simona was ijverig, had talent en was een slimme meid, maar onder deze omstandigheden...

De slimme meid stond halverwege zijn zin op en liep het kantoor uit zonder te groeten, maar ook zonder de deur achter zich dicht te slaan.

Vaffanculo, Jochen! Er waren al ruim twee jaar omstandigheden waardoor een vast contract niet mogelijk was en waarschijnlijk kwam dit voorvalletje hem wel goed uit, want op de een of andere manier had het nooit echt geklikt tussen hen. Elke keer als ze in de afgelopen maanden naar haar contract wilde vragen, had hij haar ontweken. Misschien had het geholpen als ze wat meer had gevleid en zijn ego had gestreeld, maar dat was nu eenmaal niets voor Simona. Heel even kwam de vraag in haar op of ze deze situatie niet zelfs expres had uitgelokt.

Onbewust natuurlijk. Expres onbewust.

Ach, kom op, Simona, haal nu niet die oude Freud erbij! Je hebt toegegeven aan een minne kinderachtige impuls en dat kost je nu je baan. Dat is hoe het is, mooier valt het niet te maken.

Omdat het woensdag was en pas elf uur besloot Simona om even over de weekmarkt te struinen. Eens kijken of er goede tomaten waren. En ze zou zichzelf op twee *Weisswürste* trakteren. Nog voordat de klok twaalf uur sloeg, zoals de ongeschreven Weisswurst-wet luidde. Als je iets in je maag had, kalmeerden je zenuwen immers ook meestal.

Italiaanse neiging tot temperamentvolle uitbarstingen... Terwijl hij had gezegd dat hij zo'n fan was van de Italiaanse manier van leven, of wat hij daarvoor aanzag!

Tijdens de korte rit naar het centrum ergerde ze zich nog steeds aan die opmerking, maar het irriteerde haar nog meer dát ze zich eraan ergerde.

Die opmerking was niet alleen misplaatst, hij was ook ronduit belachelijk.

Simona's moeder was al in Kempten geboren en zijzelf ook. Haar achternaam was Mälzer en uit haar Allgäuser dialect was ook niet op te maken dat ze niet Duits zou zijn. Goed, ze sprak ook Italiaans, want dat had nonna van jongs af aan met haar gesproken. En ze had donkere ogen en donker haar, wat voor Jochen waarschijnlijk de aanleiding was geweest om haar qua cultuur in een hokje te plaatsen waar temperamentvolle uitbarstingen bij schenen te horen.

Maar wist ze zelf eigenlijk wel wat haar cultuur was?

Wat ben je als je bij geen enkele cultuur echt hoort? Een niemand? Een drogbeeld?

Verman je, beval Simona zichzelf, die een hekel had aan zelf-medelijden. In de moderne geglobaliseerde wereld was het niets bijzonders meer om je wortels in verschillende landen te hebben, en Italië-Duitsland was bepaald geen exotische combinatie.

Nee, het was geen kwestie van culturen. Het was die grote blinde vlek in haar biografie. Haar moeder Marina had tot op de dag van vandaag niet verteld wie de mogelijke verwekker van haar dochter was. Jarenlang had Simona zichzelf met succes aangeprezen dat het haar niet uitmaakte.

Maar de afgelopen tijd...

Een tuinierster die haar eigen wortels niet kent.
Hoe kun je leven als je niet weet wie je bent?

Ze parkeerde de Twingo op de Königsplatz en liep door het stadspark. De bomen begonnen al blad te krijgen, er schoten tulpen en narcissen uit de grond en de lucht was gevuld met het schorre gekrijs van talloze kraaien.

De gemeente werd de kraaienkolonie in het stadspark al sinds jaren niet de baas. De beesten leken heel goed te weten dat ze een beschermde diersoort waren en plantten zich ongebreideld voort. Speciaal aangerukte slechtvalken hadden het opgegeven bij de aanblik van de enorme aantallen prooidieren, en het opruimen van de nesten had ook niet veel geholpen. De kraaien bouwden gewoon nieuwe en broedden er weer vrolijk op los.

Lijkvogels noemde nonna ze. Ze was weliswaar katholiek, maar dat wilde niet zeggen dat ze niet bijgelovig was. In elk geval liep Franca Mälzer, Simona's grootmoeder, al jaren met een grote boog om het park heen.

Misschien moet ik met Sebastian trouwen, dacht Simona in een vlaag van existentiële angst toen ze het park heelhuids – dus zonder kraaienpoep op haar haar of kleding – achter zich had gelaten. Ze bleef even voor het Residenzcafé staan en bekeek de kleurrijke marktkraampjes voor de Lorenzkerk, wat elke keer een hartverwarmende aanblik was.

Dé vraag hing al weken in de lucht. Alleen al in het afgelopen jaar waren haar vriend Sebastian en zij op vier bruiloften geweest, en sinds driekwart jaar woonde ze bij hem in – het leek er onvermijdelijk op uit te draaien.

Hij zou een romantische plek uitzoeken voor zijn aanzoek... Nee, dat klopte niet: hij zou een plek uitzoeken die volgens hem romantisch was, en aangezien hij een Allgäuser affiniteit met bergen had, zou die zeker op tweeduizend meter hoogte liggen. Ze zouden onder het kruis op de top op een rotsblok zitten, met de harde wind

in hun nek en beloerd door vraatzuchtige alpenkauwen. Hij zou het doosje met de ring uit zijn rugzak vissen en zeggen: 'Simona, laten we spijkers met koppen slaan.' Of iets anders superromantisch, want van een aanstaande professor werktuigbouwkunde kon je geen poëzie verwachten.

Maar aan de andere kant was Sebastian fijngevoelig genoeg om te weten dat het nu geen goed moment was voor een huwelijksaanzoek. Hij zou zeker willen weten dat ze uit vrije wil en uit liefde ja zei, en niet omdat ze net haar baan was kwijtgeraakt. Dat zou natuurlijk ook wel heel armzalig zijn. Hij zou haar er niet van willen verdenken dat ze een strategische keus maakte, en daarom zou hij wachten tot ze weer werk had gevonden en niet van hem afhankelijk zou zijn.

Wat Simona echter verbaasde, was dat ze zich zo opgelucht voelde over dit uitstel, ondanks de teleurstelling omdat ze haar baan kwijt was.

Was dat niet vreselijk kortzichtig? Haast achteloos? Ze werd deze maand dertig – een leeftijd waarop heel wat vriendinnen van haar bang werden om alleen achter te blijven. Maar zij kreeg alleen maar een wee gevoel in haar buik bij de gedachte aan trouwen en de gevolgen daarvan. Kinderen, bijvoorbeeld.

Waarom kon niet alles blijven zoals het was?

Omdat Sebastian waarde hechtte aan een goedgeorganiseerd leven.

De toekomst ontworpen als een tuinplan.

Aan de andere kant: wat wilde zij eigenlijk?

Bij de kraam met biologische producten kocht ze een kilo 'aromatomen', waarbij ze zich afvroeg wat die benaming zei over de andere tomatensoorten en of ze zich zo'n luxe in de toekomst nog wel zou kunnen permitteren.

'Zo, vandaag een keer op woensdag?' De bebaarde, getatoeëerde marktkoopman kende zijn vaste klanten.

'Bij wijze van uitzondering,' antwoordde de zaterdagklant. 'Hebben jullie alleen basilicum in een pot?'

'Ja, helaas.'

‘Geef dan maar een bosje rucola. Is mijn oma vandaag al langs geweest?’

Franca Mälzer was een woensdagklant, ze kwam altijd tussen negen en tien.

‘Nee, vandaag nog niet.’

Dan zou ze vast ook niet meer komen.

Simona pakte de zak aan en vroeg zich af wat nonna van haar geliefde bezoekje aan de markt zou hebben afgehouden. Een of andere klusser op wie ze moest wachten? Het rijtjeshuis aan de rand van de stad was in de loop van de jaren wat vervallen geraakt en er moest nu regelmatig iets gerepareerd worden.

Haar telefoon ging over. FRANCA, stond op het display. Als je het over de duivel hebt...

‘Pronto?’

‘Hallo? ... Ben jij het, Simona?’

Het was niet Franca’s stem, maar de stem van een opgewonden oudere vrouw.

‘Eh... met wie spreek ik?’

‘Met Ida Grimm. De buurvrouw.’

Belde de buurvrouw met de telefoon van haar oma? De schrik sloeg Simona om het hart, en toen mevrouw Grimm haperend verderging, had Simona het gevoel dat ze in een afgrond viel.

‘Toen de rolluiken in de woonkamer om negen uur nog steeds naar beneden waren, dacht ik dat er iets gebeurd moest zijn. De krant zat om halftien ook nog in de brievenbus, zag ik nadat ik Alois had uitgelaten. Ik heb Franca gebeld en bij haar aangebeld, maar kreeg geen gehoor en toen ben ik met de reservesleutel naar binnen gegaan, en daar lag ze, in de badkamer. Ze had haar nachthemd en badjas nog aan. Het moet vanochtend vroeg zijn gebeurd.’

Mevrouw Grimm vertelde Simona nu al voor de derde keer hoe

het die ochtend was gegaan, wat vast door de opwinding kwam. De buurvrouw leunde met haar ellebogen op de keukentafel en schudde haar hoofd. ‘Het is zo erg...’ fluisterde ze.

Simona knikte. Het hoorde op de een of andere manier allemaal bij de nachtmerrie waar ze van het ene op het andere moment in terecht was gekomen. Ook de twee rechercheurs die het huis van haar oma hadden doorzocht en Simona vragen hadden gesteld over de gezondheid van Franca hoorden daarbij.

‘Goed,’ had ze geantwoord, en de politieman had verbaasd een wenkbrauw opgetrokken.

‘Waarschijnlijk een hartinfarct,’ had de ambulancebroeder gezegd, en de huisarts, die zomaar ineens ook nog was verschenen, had die diagnose bevestigd en iets over hartfalen gemompeld. Simona was veel te erg van streek geweest om specifiekere vragen te stellen. Nu, nu de arts allang weg was, wou ze dat ze dat had gedaan. Gelukkig waren de rechercheurs daarna ook weer snel vertrokken.

Simona en mevrouw Grimm zaten tegenover elkaar aan de keukentafel, die zoals altijd de avond ervoor al gedekt was voor het ontbijt. Zelfs het theezakje hing al in de kan. Je zou kunnen denken dat degene die hier woonde ’s ochtends zo gehaast moest ontbijten dat elke seconde telde, maar het was puur uit gewoonte. Franca Mälzer was altijd graag op alles voorbereid.

Nu was ze er niet meer.

Ida Grimm wees uit het keukenraam in de richting van de bloeiende forsythia’s in de voortuin, waarachter zojuist nog de lijk-wagen van uitvaartonderneming Faller had gestaan.

‘Ik dacht dat ik die maar beter vast kon bellen voordat je kwam. Je weet immers maar nooit hoelang het duurt voordat ze er zijn, afhankelijk van de drukte.’

Mevrouw Grimm was niet gevoelloos, ze was gewoon pragmatisch. Ze vermoedde waarschijnlijk wel dat Simona de situatie totaal niet zou aankunnen en had daarom zelf het een en ander geregeld. Huilen kon later wel.

Franca en zij waren al veertig jaar burens. Ze hadden de planten in elkaars tuin en huis water gegeven, en later die op de graven van hun mannen. Beschaamd dacht Simona eraan dat ze mevrouw Grimm vaak heimelijk 'de oude potvis' had genoemd.

'Ze heeft me laatst laten zien waar de ordner staat. Die met de volmachten en adressen enzovoort, je weet wel...'

Simona knikte weer. Ze wist helemaal niets.

Ook Simona had tot nu toe nog geen traan vergoten, maar bij haar kwam dat meer door de shock. Ze kon zich niet herinneren hoe ze van de markt hier was gekomen, maar op de een of andere manier moest het haar gelukt zijn, want haar auto stond scheef geparkeerd maar onbeschadigd aan de rand van de straat.

Eerder, toen het in het huis nog een komen en gaan was van mensen, had mevrouw Faller Simona naar de lievelingskleding van haar grootmoeder gevraagd. Iets waarvan Simona dacht dat ze het graag in de kist aan zou willen.

'Ja, dat is een goed idee,' had Simona gezegd, opgelucht dat ze een taak had. Een zinvolle taak nog wel.

'Dat heeft uw grootmoeder zo bepaald.'

Dat een vrouw die 's avonds de ontbijttafel al dekte de dood niet gewoon op haar af liet komen, was eigenlijk niet verwonderlijk.

Maar waarom had ze er tegen Simona geen woord over gezegd?

Mevrouw Faller glimlachte – een hartelijke, warme glimlach. 'Ze heeft alles geregeld. U hoeft nergens voor te zorgen.' En ze voegde eraan toe dat Simona de komende dagen nog de kans zou krijgen haar grootmoeder te zien. Dat hoefde ze zichzelf nu dus niet per se aan te doen.

Dat was een opluchting voor Simona, die de badkamer nog niet in had durven gaan. Ze vond het echt eng. Nonna, zei ze tegen zichzelf, zou vast ook niet hebben gewild dat Simona haar als laatste indruk in een mogelijk onwaardige houding zou zien. Ze was altijd een beetje ijdel geweest. Ida Grimm, twee ambulancebroeders, twee agenten en drie mensen van de begrafenisonderneming waren al meer dan genoeg

publiek geweest. Bovendien was ze niet eens fatsoenlijk aangekleed.

De kalme vriendelijkheid van de dame van de begrafenisonderneming deed Simona goed en ze moest zich inhouden om zich niet huilend in haar armen te storten. Maar ze hield zich aan het protocol, dat vast niet voorzag in knuffels tussen klanten en de begrafenisondernemer.

In plaats daarvan had ze een kwartier voor Franca's kledingkast gestaan, terwijl er vanuit de badkamer gestommel klonk en de zware voetstappen van de twee lijkdragers de trap lieten kraken.

Ze zocht een donkerblauwe rok en een crèmekleurige blouse uit en legde er voor de zekerheid ondergoed en een zwarte panty bij, nog in de verpakking. Schoenen? Droeg je schoenen in de kist? Ze wilde het aan mevrouw Faller vragen, maar vergat het weer.

Eigenlijk was het favoriete kledingstuk van nonna haar lichtgrijze gebreide vest geweest, maar dat was al behoorlijk versleten en Simona wilde het zelf houden.

'Kan ik je alleen laten? Ik moet even naar Alois kijken.' Mevrouw Grimm zag er nu toch een beetje afgemat uit. Als een vermoeide oude potvis.

Simona knikte.

De buurvrouw raakte voordat ze wegging even Simona's handen aan. 'Weet je, Simona, het is nu wel een enorme schok voor je, maar voor haar was het een mooie dood. Snel en pijnloos. Ze heeft niet geleden, hoefde niet naar een verzorgingshuis... Zoiets wens je voor jezelf ook.'

'Ja, mooi,' bracht Simona met moeite uit.

Toen hoorde ze de voordeur in het slot vallen.

Een mooie dood – ammehoela! Tegenwoordig ging je niet meer op je drieënzeventigste dood, god nog aan toe!

Wat was het ineens stil in het huis van haar nonna nu iedereen weg was. Net alsof er een tornado had gewoed en nu alleen het puin was overgebleven. Simona was alleen. Alleen tussen deze vier muren

waartussen ze was opgegroeid en die haar nu al vreemd voorkwamen.

Ze zette het ongebruikte kopje weer in de kast, haalde het theezakje uit de kan, zette die terug op de plank boven het aanrecht en zette de vaatwasser aan. Hij was pas halfvol, maar wie zou hem nu nog vullen? Het geruis en gerammel benadrukten de stilte pas echt.

Ze moest de lampen in de woonkamer aandoen, want de rolluiken waren nog steeds dicht, alsof iemand had bepaald dat het huis moest rouwen. Ze huiverde onder de vriendelijke blik van haar opa Tobias Mälzer, die vanuit een zilveren lijstje vanaf de kast met een glimlach op haar neerkeek. Wat zou ze graag geloven dat Franca nu op weg was naar hem.

Over de armleuning van de fauteuil voor de televisie, die je op wel honderd manieren kon verstellen, hing het lichtgrijze gebreide vest. Simona pakte het, begroef haar gezicht erin en liep toen zo snel het huis uit alsof ze in lichterlaaie stond.

De bergen waren nog wit van de sneeuw. Daarachter lag Italië, had nonna altijd gezegd als zij en Simona op deze bank zaten, die onder de top van de Mariaberg stond. Uit de mond van haar oma had dat noch verlangend, noch sentimenteel geklonken – eerder als aardrijkskundige informatie, die ze echter elke keer herhaalde.

Simona had liever naar beneden naar de stad gekeken en afzonderlijke gebouwen geïdentificeerd. Vanaf haar huis tot aan de Mariaberg was het een vlotte wandeling van één tot anderhalf uur, afhankelijk van welk pad je koos. Franca had minstens één keer per week voorgesteld om naar de Mariaberg te gaan, om haar hoofd leeg te maken. En inderdaad: na de klim en een uitgebreide pauze op het bankje was het alsof je je longen en brein eens flink had gelucht. Kleine dagelijkse zorgen leken daarna niet meer zo belangrijk en grotere zorgen leken minder erg.

Vandaag was Simona met de auto naar de uitspanning gereden

en was ze via het korte steile pad door het bos naar de top gelopen. Ze zat op háár bank. De stad lag in de nevel aan haar voeten en in het zuiden strekte de witgrijze bergketen van de Alpen zich uit. Sneeuw en rotsen. Kou.

Daarachter ligt Italië.

Franca had zelden over de eerste twintig jaar van haar leven gepraat, waarin ze in een dorp in het achterland van de provincie Ancona had gewoond. Ze had het verleden achter zich gelaten en zich zo goed mogelijk aangepast: ze was getrouwd, sprak bijna foutloos Duits, las Duitse boeken en de *Allgäuer Zeitung*, richtte het huis ‘gezellig’ in en scheidde haar afval. Maar dat alles kon niet verhullen dat ze in haar hart altijd een Italiaanse was gebleven. Ze had alleen een ander etiket op zichzelf geplakt. Zodra ze met Simona alleen was, ging ze over op een andere taal. Ze kookte heel vaak Italiaans, meed de felle zon en ging elke zondag naar de kerk.

Ze hadden elkaar ruim een week geleden voor het laatst gezien. En waar hadden ze over gepraat? Over koetjes en kalfjes. Ze hadden geroddeld over de mensen uit de buurt, en nonna had gezegd dat ze haar voortuin wat onderhoudsvriendelijker wilde maken.

Hartfalen.

Had ze nu maar wat gezegd!

Zou dat iets hebben veranderd?

Nooit meer zou nonna ‘Daarachter ligt Italië’ zeggen. Ze was voor altijd weg. Simona begon te begrijpen wat de woorden ‘nooit meer’ betekenden.

Nu de schok wat afnam, begon ze het verdriet te voelen. Het verdriet overviel haar, breidde zich knarsend door haar hele lichaam uit en kneep haar keel dicht. Ze had nooit gedacht dat het zoveel pijn zou doen.

Vervolgens deed Simona iets wat ze al jaren niet meer had gedaan: ze belde haar moeder op.

Rosalia's kruiden

November 1944

Teresa

Rosalia woonde buiten Belmonte in een halfvervallen molen die al tientallen jaren niet meer in gebruik was. De mensen noemden Rosalia smoezend ook wel *la strega* – ‘de heks’. Sommigen bedoelden dat minachtend en anderen waarderend, maar hoe dan ook gingen talloze bewoners van Belmonte en de buurdorpen met hun kwaaltjes als eerste naar Rosalia. Er waren maar weinig mensen die de artsen vertrouwden. En nu het oorlog was, waren er toch alleen nog maar een paar oude kwakzalvers in de omgeving, en dat zorgde er helemaal voor dat Rosalia het razenddruk had. Ze kon aantoonbaar wratten en gordelroos genezen en ook verder werd menige wonderbaarlijke genezing aan haar toegeschreven. Ook had ze al een paar van de jonge burgers van Belmonte op de wereld geholpen.

Toen Teresa haar op een middag in november opzocht, kwam Rosalia net het schuurtje uit, met in haar ene hand een bijl en in de andere een onthoofde kip waarvan het bloed nog uit het nekstompje drupte. Het regende al twee weken bijna onafgebroken en het erf voor de molen was één groot moeras. Dat was in de omgeving niet veel beter. Ook op de Farinahoeve was alles doorweekt, er druppelde water uit de bomen en de wegen waren modderige stortbeken.

Rosalia gebaarde met haar hoofd naar de deur. Teresa stapte door de modder en veegde haar schoenen af aan de oude doek die voor de deur lag. Ze ging op de kruk naast de tafel in Rosalia's keuken zitten, haalde de kletsnatte hoofddoek van haar hoofd en luisterde naar de apocalyptische regen die op het dak roffelde. Er brandde een vuur in de haard en er hingen kruidenbosjes aan touwen die als een spinnenweb kriskras door de keuken waren gespannen. Op de plank drukten zoete vruchten tegen de wanden van de weckpotten, in andere potten dreven ondefinieerbare dingen, maar geen schildpadden of slangen of andere kadavers, zoals in Belmonte telkens weer werd rondgebazuind. Hooguit misschien een paar bloedzuigers.

Een kat streek langs Teresa's benen, een witte met een zwart piratenlapje over haar linkeroog.

Rosalia kwam binnen, zette rammelend een metalen emmer met de dode kip erin neer en wreef boven het haardvuur in haar klamme handen. Daarbij gluurde ze met haar listige kraaloojjes naar Teresa, die haar hart voelde bonken. Rosalia's haar was grijs en hing in een lange dikke vlecht op haar rug. Ze had bruine wallen onder en rimpeltjes rond haar ogen, die diep in hun kassen lagen, maar haar wangen waren even rozig en glad als die van een jong meisje. Haar leeftijd was onmogelijk te schatten.

La strega ging voor Teresa op een kruk zitten en pakte haar handen. Die waren ijskoud en klam van de zenuwen.

'Ik kom, omdat...'

'Wacht!'

Ze hield Teresa's handen vast en bekeek haar van top tot teen. Teresa slikte.

'Je komt niet omdat je iets mankeert, maar omdat iets je te veel is.'

Teresa boog haar hoofd.

'Hoe ver?'

'Bijna drie maanden.'

'Dan kan ik niet veel doen.'

'Maar ik heb gehoord...'

‘De mensen praten een hoop onzin. Ik doe zoiets niet, basta. Dat heb ik nog nooit gedaan.’

Teresa merkte dat er tranen over haar wangen liepen. ‘Mijn vader vermoordt me,’ fluisterde ze.

Rosalia zuchtte.

Ze rommelde lang in een laatje en gaf Teresa ten slotte een grijs linnen zakje. ‘Twee lepels op een halve liter heet water. Heet, niet kokend. Drink het ’s avonds. Maar niet meer, hoor je me?’

Teresa stopte het zakje in haar tas. ‘Hoeveel ben ik je schuldig?’
‘Niets. Niet voor zoiets,’ zei ze.

‘Bedankt,’ zei Teresa.

‘Er is geen garantie!’ riep Rosalia haar na.

’s Avonds schonk Teresa voor het slapengaan uit het schuitje dat altijd op de kachel stond heet water in een kroes en nam die mee naar haar kamer. Het aftreksel rook naar nat hooi. Ze liet de kruiden lang trekken, goot de thee door een zeef en dronk alles in één keer op. Het smaakte zo bitter als gal. Iets wat zo afschuwelijk smaakte moest wel werken, dacht ze vol vertrouwen.

Midden in de nacht werd ze wakker. Ze had kramp in haar buik, en ze had het koud, hoewel het zweet over haar voorhoofd en rug liep. Ze voelde dat ze moest overgeven, maar vocht ertegen. Anders werkten de kruiden misschien niet.

De krampen werden steeds erger. Het was alsof een vuist haar vanbinnen fijnkneep, en Teresa begon tot de Heilige Maagd te bidden. Maar toen zei ze tegen zichzelf dat die haar gedrag helemaal niet zou goedkeuren, net zomin als God de Vader, de Zoon en alle heiligen. Op een gegeven moment hield ze het niet meer uit. Ze sleepte zichzelf naar beneden, naar het pleehuisje, en braakte alles eruit. Daarna was ze niet meer zo misselijk, maar ze had nog steeds krampen. Zou ze niet iets moeten zien? Moest ze geen bloed verliezen? Maar er was niets. Misschien kwam dat later.

Volkomen uitgeput kwam ze weer in haar kamer. Haar moeder

zat op het bed, zo recht als een altaarkaars. Ze had het stoffen buideltje met het restant van de kruiden in haar hand en in haar vermanende blik waren verdriet en vermoeidheid te lezen, alsof ze wilde zeggen: niet ook dat nog.

‘Ga maar liggen,’ zei ze met kalme stem en ze sloeg de deken voor haar terug.

Teresa gehoorzaamde en na een poosje zakte ze weg in een onrustige slaap met warrige en afschuwelijke dromen, waar ze happend naar adem uit opschrok. Tussendoor merkte ze dat haar moeder met een vochtige doek haar voorhoofd depte. Na een tijdje was ze alleen nog omringd door een zwarte duisternis, die haar echter niet angstig maakte. Als dat de dood was, dan was die zacht en mocht hij rustig komen en haar op zijn zwarte vleugels wegdragen.

Toen ze wakker werd, was het licht en regende het niet meer. Ze voelde zich zwak en beefde, en haar nachthemd, klam van het koude zweet, plakte aan haar lichaam.

Vanuit de keuken beneden drongen stemmen door die tegen elkaar schreeuwden. Ze hoorde stampende voetstappen naderbij komen, en Teresa’s deur werd zo hard opengeduwde dat de klink tegen de muur sloeg en de kalk afbrokkelde.

‘Wie was het?’

Teresa zweeg.

Zijn ogen werden dunne spleetjes en zijn gezicht vertrok tot een lelijke grimas. ‘Je hoeft niets te zeggen, ik weet het toch al. Het hele dorp weet van jouw hoererij!’

‘Wacht!’ Wat een kreet had moeten worden, kwam eruit als hees gekras. Maar haar vader sloeg geen acht op haar. Ze hoorde dat haar moeder hem buiten voor de deur nariet dat hij hier moest blijven.

Maar Muzio Farina luisterde niet naar zijn vrouw en deed wat hij dacht te moeten doen.

Teresa deed er lang over om zich te wassen en aan te kleden. Elke beweging kostte haar enorme inspanning, en het ergste was: het leek erop dat het allemaal voor niets was geweest. Er was geen bloeding, niets. Ze staaarde uit het raam naar de kale wijnstokken en de zwarte doorploegde akkers, en probeerde zichzelf te troosten met de gedachte dat het effect misschien pas over een paar uur of een paar dagen zou optreden. Sommige middeltjes hadden nu eenmaal tijd nodig.

En als het dood was? Als de kruiden het hadden gedood, maar het er alleen niet uit kwam? Als het ding binnen in haar verrotte en verging en haar langzaam vergiftigde?

Dan moest dat maar.

Ze zat in de keuken. Haar moeder had kamillethee voor haar gezet, en Teresa probeerde net met moeite een stuk droog brood naar binnen te werken toen haar vader terugkwam.

Kletsnat, want het was weer gaan regenen, stormde hij naar binnen. Alfonsina probeerde vergeefs tussen haar dochter en haar man in te gaan staan. Hij duwde zijn vrouw ruw opzij.

‘Smeerlap!’ schold hij met een gevaarlijk zachte stem. ‘Met wie heb je het nog meer gedaan? Zeg het me!’

Teresa zweeg.

Ze zweeg ook nog toen hij haar aan haar haar van de bank sleurde en haar een oorvijg gaf; ze zweeg toen hij haar sloeg en alle hoeken van de keuken liet zien en haar een hoer, een loopse teef en dergelijke noemde; ze zweeg toen hij haar tegen het aanrecht duwde, haar weer oprapte als een pop en haar dwars door de kamer de hoek in slingerde, waarbij hij God aanriep en schreeuwde dat een dode zoon kennelijk nog niet genoeg was – nee, het moest ook nog een onteerde dochter zijn.

Teresa verweerde zich niet. Ze dacht alleen dat het de beste oplossing zou zijn als hij haar nu ter plekke zou vermoorden. Ze hoopte maar dat het snel zou gaan. Toen hij haar met een riem

begon af te ranselen, gaf Alfonsina hem met de deegroller een klap op zijn hoofd.

Hij had net uitgehaald, maar stopte midden in de beweging en draaide zich om. Met glazige en bloeddoorlopen ogen staarde hij zijn vrouw aan.

Nu vermoordt hij ons allebei, dacht Teresa.

Hij liet de riem vallen. 'Jij dus ook, kreng,' zei hij en terwijl hij de keuken uit liep griste hij een lap mee die hij tegen zijn achterhoofd drukte.

Van Vilma Bruni, de huishoudster van de Prisco's, hoorde Alfonsina Farina de volgende dag wat zich bij het bezoek van haar man op het landgoed van de Prisco's had afgespeeld. Donato Prisco had zijn zoon Cesare erbij geroepen nadat Muzio Farina schreeuwend had geëist dat hij verdomme met de vrouw moest trouwen die hij had onteerd en bezwangerd. Maar Cesare had bij hoog en bij laag volgehouden dat hij Teresa nooit had aangeraakt, waarop zijn vader tegen de ongenode gast had gezegd dat hij zijn zoon geloofde.

'Je zult iemand anders ter verantwoording moeten roepen, Muzio,' had Donato Prisco tegen hem gezegd, voordat hij hem op de manier waarop de mensen uit de betere kringen dat deden vriendelijk maar beslist de deur uit had gewerkt.

Die vernedering had Muzio woest gemaakt.

Alfonsina had het net aan haar dochter verteld, die sinds drie dagen met gebroken ribben en paarse kneuzingen over haar hele lichaam op bed lag.

'Dus Cesare is thuis en in veiligheid!' riep Teresa kortademig en ze hield haar hand op haar borst omdat ze moest hoesten.

'Heb jij geen andere zorgen?' vroeg haar moeder nors. Maar op Teresa's aandringen vertelde Alfonsina wat ze nog meer had gehoord: Cesare was drie weken geleden tijdens een schermutseling met een

fascistenbende uit Fabriano aan zijn sleutelbeen gewond geraakt, en omdat een aangeschoten partizaan nutteloos was en alleen maar een last betekende voor de anderen, verbleef hij tot hij weer genezen was op het landgoed van zijn ouders.

Cesare was heel dichtbij! Teresa hoefde alleen maar de berg op te lopen... Ach, kon ze dat maar!

Voor de eerste keer sinds weken glimlachte Teresa weer. Het was een vreemd gevoel, alsof haar spieren waren vergeten hoe het moest.

Haar glimlach vervaagde echter weer toen ze de bezorgde blik van haar moeder zag.

‘Ik kan het je niet zeggen,’ zei Teresa.

‘Ik weet het,’ zei Alfonsina.

Dat Teresa die dag in augustus, drie maanden geleden, van een helling was gevallen en daardoor met bloedende schrammen, blauwe plekken en gescheurde kleren thuis was gekomen, had Alfonsina net zomin geloofd als Marta’s moeder Caterina Cesaretti.

Ze had een plan bedacht, begon Alfonsina.

Zodra Teresa’s toestand niet meer te verbergen zou zijn, moest ze naar het klooster Santa Maria delle Stelle gaan. Alfonsina had al met de moeder-overste, zuster Moriosa, gepraat. Verborgten achter de kloostermuren kon Teresa bevallen, en de zusters zouden ervoor zorgen dat het kind bij goede, christelijke ouders terecht kwam.

Daarna zou Teresa een poosje bij tante Ricarda in Urbino gaan wonen. Zij was Alfonsina’s nicht en sinds een jaar weduwe. ‘Je kunt je nuttig maken in haar garen-en-bandwinkel. Ze heeft vast geen bezwaar, want ze is me nog wat schuldig. In Urbino kent niemand je. Misschien vind je daar nog een fatsoenlijke man.’

‘En de nonnen doen dat, omdat...?’ vroeg Teresa gespannen.

Alfonsina draaide er een beetje omheen. Er waren welgestelde mensen die niets liever wilden dan een kind, maar er geen konden krijgen. Om hun wens in vervulling te laten gaan waren die mensen bereid tot een gulle gift aan de kerk. En daarmee zou ook

gegarandeerd zijn dat het kind niet in armoede zou opgroeien.

‘De nonnen verkopen het dus.’

Ze zag dat haar moeder een beetje ineenkromp en waarschijnlijk nadacht over een nettere omschrijving, maar ten slotte zei ze: ‘Ja.’

‘Goed,’ zei Teresa.

Was er misschien toch een heel klein beetje hoop dat Cesare haar nog wilde? Nee, waarschijnlijk niet, beseftte Teresa berustend. Ze was haar reputatie kwijt en wie weet hoe Cesare inmiddels over haar dacht? Waarschijnlijk net zoals haar vader.

Maar het plan van haar moeder bood een sprankje hoop, een uitzicht op een nieuw, onbezoedeld leven, als dat ding dat haar lichaam had gestolen eerst maar eens weg was. Urbino was weliswaar niet het centrum van de wereld, maar het was een echte stad en geen gehucht, zoals Belmonte. En als het kind eenmaal was geboren en het fascisme was overwonnen, kon ze vanuit Urbino altijd nog verder trekken, naar het noorden, naar Bologna of zelfs naar Milaan. Alleen zag het er op dit moment helaas niet naar uit dat de overwinning nabij was. Het bericht dat het offensief van de geallieerden was gestuit, was een flinke domper op het optimisme van de vrijheidsstrijders en de bevolking.

En totdat ze naar het klooster zou verhuizen, had Teresa te stellen met de vijand in haar eigen huis.

Toen het weer iets beter ging met Teresa en ze niet meer op bed hoefde te liggen, weigerde haar vader te eten als Teresa ook aan tafel zat. Als ze hem op de binnenplaats of in de stal tegenkwam, spuwde hij op de grond. Binnenshuis keek hij haar aan met een blik vol haat. Ze kon zich nauwelijks nog voorstellen dat deze verbitterde man dezelfde was die haar als kind liet paardjerijden op zijn knieën en die kleine houten dierfiguren voor haar had gemaakt. Als ze hem nu aankeek, voelde ze alleen nog minachting voor hem. Ze wilde

dat hij in de oorlog was gesneuveld of geïnterneerd. Liever hij dan haar broer Claudio.

Toen haar vader haar een keer – het was in de stal – een partizanenhoer noemde, snauwde ze tegen hem: ‘En jij bent een miserabele lafaard! Waarom ben jij niet in de bergen om voor onze vrijheid te vechten?’

‘Vrijheid – laat me niet lachen!’ schreeuwde hij. ‘Vanwege idioten als jullie zullen ze het hele dorp nog executeren!’

‘Jou hopelijk als eerste!’

Hij greep de mestvork, en Teresa voelde de tanden al tegen haar keel, maar Alfonsina kwam plotseling tussenbeide en daardoor werd erger voorkomen.

Vanaf dat moment zat Muzio nog vaker dan anders in het café.

Teresa en Marta hadden elkaar sinds die ene dag in augustus vrijwel niet meer gezien. Ze zagen elkaar eigenlijk alleen als ze elkaar toevallig in het dorp tegenkwamen. Teresa schaamde zich om Marta onder ogen te komen, hoewel ze zichzelf voorhield dat het onzin was om zich te schamen. Toch was het zo, en Marta leek zich net zo te voelen. Ze waren getuigen geweest van hun wederzijdse schande. Toen Marta Teresa toch een keer wilde komen bezoeken, liep ze direct Muzio tegen het lijf en hij joeg haar weg.

Het levensmiddelentransport naar de partizanenbasis was inmiddels allang overgenomen door anderen. Door wie precies wist Teresa niet. Het was beter als je zo min mogelijk wist.

Het had Teresa te denken moeten geven dat haar vader zich behalve de kwade blikken en het spuwen relatief rustig gedroeg.

Op de dag van de heilige Sint-Nicolaas bleef Muzio de hele middag weg. Hij kwam pas terug toen het donker werd, aangeschoten en bij wijze van uitzondering eens in een goed humeur.

Met een grimmig lachje wendde hij zich tot zijn vrouw en hij zei:
'Ik heb het probleem opgelost.'

'Welk probleem?'

Hij wees naar Teresa, die aan tafel aardappels zat te schillen en haar best deed onzichtbaar te zijn.

'Dat probleem. Ze gaat trouwen.'